

Hírek, ismertetések

Összeállította: CSERNY Tibor

Események, rendezvények

Klímaválság–jövőkép–párbeszéd

ACLIM! Klímaképzeti ügynökség kiállítása

Az utóbbi évek egyik leggyakrabban emlegetett témája a klímaváltozás, klímaválság. Ennek kapcsán számtalan kérdés merül fel a jövővel kapcsolatban, vagyis hogy mit kell változtatnunk a jelenben az élehető jövőért.

A geológia mint tudomány egyrészt segíti a klímaváltozás megértését, hiszen a földtörténet során nagyon sokféle klímaproxy őrződött meg a kőzetekben. Ezek révén megismerhettük a légkör, a tengerek, a kőzetburok és az élővilág kölcsönhatásainak kiterjedt hálózatát. Bizonyosodott, hogy a legnagyobb kihalási események is leginkább klímaváltozás, felmelegedés és az összetett környezeti hatások következményei. A jelenlegi tendenciák – melyek ütemére csak kevés példa adódott a múltban – részben nehezen megjósolható természetes folyamatokba torkolhatnak. Másrészt a geológiának köszönhető a fosszilis energiahordozók feltárása is, ami lehetővé tette a mindenkori technikai haladást, de használatuk egyben az egyik legjelentősebb forrása a környezetszennyezésnek és a globális felmelegedésnek is.

Valószínűleg ezért keresték meg a Magyar Bányászati és Földtani Szolgálat munkatársait két évvel ezelőtt az xtro realm csoport képzőművészei, akik később létrehozták a ACLIM! Klímaképzeti Ügynökséget.

„Az ACLIM! ügynökei azt képviselik, hogy a rögzült gondolkodási sémáinkat el kell vetnünk a klímaképzeti felszabadulása érdekében. Ehhez azonban új tudáseszményre is szükség van, amelyben a tudományosság mellett egyaránt helyet kaphat az intuíció, az érzelmi intelligencia, a testtapasztalatok összessége, a művészeti tudás vagy maga a párbeszéd. A tét otthonunk fennmaradása.”

A velünk és más tudományágak képviselőivel folytatott diskurzusok eredményeként az OFF-Biennálé keretében rendeztek egy kiállítást (<https://offbiennale.hu/hu/2021/projects/aclim>), amely június 19-ig tekinthető meg az Ateliers Pro Arts – A.P.A. Galériában (1085 Budapest, Horánszky u. 5.).

A jelenlegi füzet hátsó borítóján a kiállítás egyik darabja, NAGY Csilla *De profundis* című alkotása látható.

NAGY Csillát ebben a munkájában a láthatatlan láthatóvá tétele foglalkoztatja, amit a fosszilis tüzelőanyagok kinyerésének vizualizációs kutatási módszereit vizsgálva mutat be, alkotása formáit, színvilágát szeizmikus adattömbök látványvilága ihlette. Ennek a képalkotó geofizikai módszernek – az adatvizualizáció korunk meghatározó eszköze, – az alkalmazása segíti a föld alatti kőolaj- és földgázkészletek felfedezését, 3D környezetben megjelenítve a rétegeket és gyakran a felhalmozódó szénhidrogéneket. Az így létrejövő látvány – az adathalmazokból generált vizuális absztrakció – olyan esztétikai többletként jelentkezik, amely spektákulummá alakul. A módszer forradalmasította a szénhidrogén-kutatást, lehetővé téve a 20. század technikai fejlődését, utóbbi mára beláthatóan a klímaváltozás egyik okozójává vált, hiszen a fosszilis nyersanyagok

égetéséből származó üvegházhatású gázok légkörbe jutása ma valódi globális fenyegetés.

NAGY Csilla művének hordozói is kőolajszármazékok: a poliészter anyagú textil az adatvizualizáció esztétikai látványosságát viszi színre. Az installációban szereplő műanyag tárgyak pedig a rontás ellen védő varázslat praktikáit képviselik.

PIROS Olga

Könyvismertetés

GÁBRIS Gyula (szerk.): 150 éves Magyarország első egyetemi földrajz tanszéke

ELTE TTK Földrajztudományi Központ, Budapest, 2020, 214 p.
ISBN 978-963-489-327-1

HUNFALVY János 1870-ben egyetemi tanári kinevezést kapott a pesti Tudományegyetemen EÖTVÖS József kultuszminiszter által felállított „egyetemes és összehasonlító” földrajzi tanszékre.

Ez volt a világon a negyediként alapított földrajz tanszék. HUNFALVY előtt a magyar geográfiának sem központja, sem intézménye, sem irányítója nem volt. Csupán néhány magányos nagy szellem emelkedett ki belőle, akik hatása csak szűk körben érvényesült. HUNFALVY volt az első szilárd pont, az igazi iskolateremtő tudományunk történetében, aki szakképzett geográfusok nemzedékét indította el pályáján.

2020 mint jubileumi év kiváló alkalom arra, hogy visszatekintve egyetemünkön a földrajz oktatásának az alapítástól számított 150. évére, bemutassuk történetét.

A könyv három részből áll. Az elsőben a földrajzoktatás rövid története olvasható a budapesti egyetemen, az előzményekkel és a tanszék, az intézet, a tanszékcsoport, valamint a mai tanszékek egyedi vonásaival. A tanárképzés, a geográfusképzés, a doktori iskola külön fejezeteket kapott. Bemutatjuk az egyetemi földrajzoktatás helyszíneit a városban és a több mint tízezer képet tartalmazó fényképtárunkat.

A második részben a régi és mai tanárok életrajzát tesszük közzé. A másfél évszázad alatt nálunk oktató tanárok életrajzait egységes szempontok szerint állítottuk össze és adjuk közre. Célunk, hogy megemlékezzünk kiváló elődeinkről, és bemutassuk kortársainkat. A dokumentált 142 tanár mindegyike azonban nem szerepel életrajzi összeállításunkban, ennek különböző okai vannak. Az első időszakban gyakori, hogy a legszorgosabb kutatások után sem sikerült mindenkiről megfelelő mennyiségű adatot megszerezni és megfelelően részletes, reálisan értékelő életrajzot készíteni, vagy a geográfiában nem mutattak fel komoly eredményeket. Az utolsó 70 évben pedig arra törekedtünk, hogy csak azok a személyek szerepeljenek részletes életrajzzal és munkásságuk értékelésével, akik komoly „nyomot” hagytak az egyetemen. Ezért a csak egy-két évig tanító, vagy félállásban, ill. óraadóként foglalkoztatott tanárok is hiányoznak az összeállításból. A tanszékek történetét ismertető részben azonban ők is említésre kerültek.

A teljes anyag ismeretében állítható, hogy az életrajzok nemcsak egyes személyek életútját ismertetik, hanem tükörként mutatják a 150 év társadalmi–politikai változásait is.

A harmadik rész fotógaléria, amelyben a tanulmányi kirándulások, terepgyakorlatok, tanszéki életképek sorakoznak. Érthető okokból a képek minősége egyenetlen; több esetben kompromisszumot kellett kötni a minőség rovására a téma jelentősége érdekében.

GÁBRIS Gyula

Matúš HYŽNÝ, Alfréd DULAI: *Badenian Decapods of Hungary*

GeoLitera Publishing House, Institute of Geosciences,
University of Szeged, Hungary,
Szeged, 2021, 296 p., ISBN 978-963-306-783-3

Jelentős nagymonográfiával lett gazdagabb a hazai és egyben a nemzetközi őslénytani irodalom. A Szegedi Tudományegyetem Földrajz és Földtudományi Intézetének gondozásában, a GeoLitera-sorozatban megjelent Matúš HYŽNÝ (Comenius Egyetem,

Pozsony) és DULAI Alfréd (Természettudományi Múzeum, Őslénytani és Földtani Tár) angol nyelvű kötete: *Badenian Decapods of Hungary*. A szerzőpáros a téma világhírű kutatójának, MÜLLER Pálnak (1935–2015) a Természettudományi Múzeumban elhelyezett gyűjteményét dolgozta fel, mintegy folytatva és kiegészítve MÜLLER 1984-es munkáját (A bádeni emelet tízlábú rákjai – *Geologica Hungarica Ser. Palaeontologica* 42).

A szerzők a magyarországi fosszilis decapodák kérdéskörének minden részletével foglalkoztak. A kötet első harmadában az ősföldrajzi és időrétegtani bevezető után az összes hazai középső miocén ráktelelőhelyet ismertetik, bemutatják a lelőhelyek irodalmát, a litológiai és öskörnyezeti jellemzőket, a rákfaunákat, de röviden kitérnek az adott lelőhelyről begyűjtött molluszkanyagára is. Ezt követi a decapodák morfológiájának és tafonómiájának tárgyalása, majd egy igen részletes, rajzokkal illusztrált, részben az eddigi szakirodalom revízióját is jelentő összefoglaló a fosszilis rákok határozásáról. A kötet kétharmadát a szisztematikai egység teszi ki, mely szintén alapos taxonómiai revízió alapul. A fajleírásokat nagy felbontású fotók egészítik ki, és ahol lehet, a szerzők a recens rokon fajokat is bemutatják.

Bízást kijelenthető, hogy a kiváló kötet a téma egyik alapművének fog számítani.

-kz-